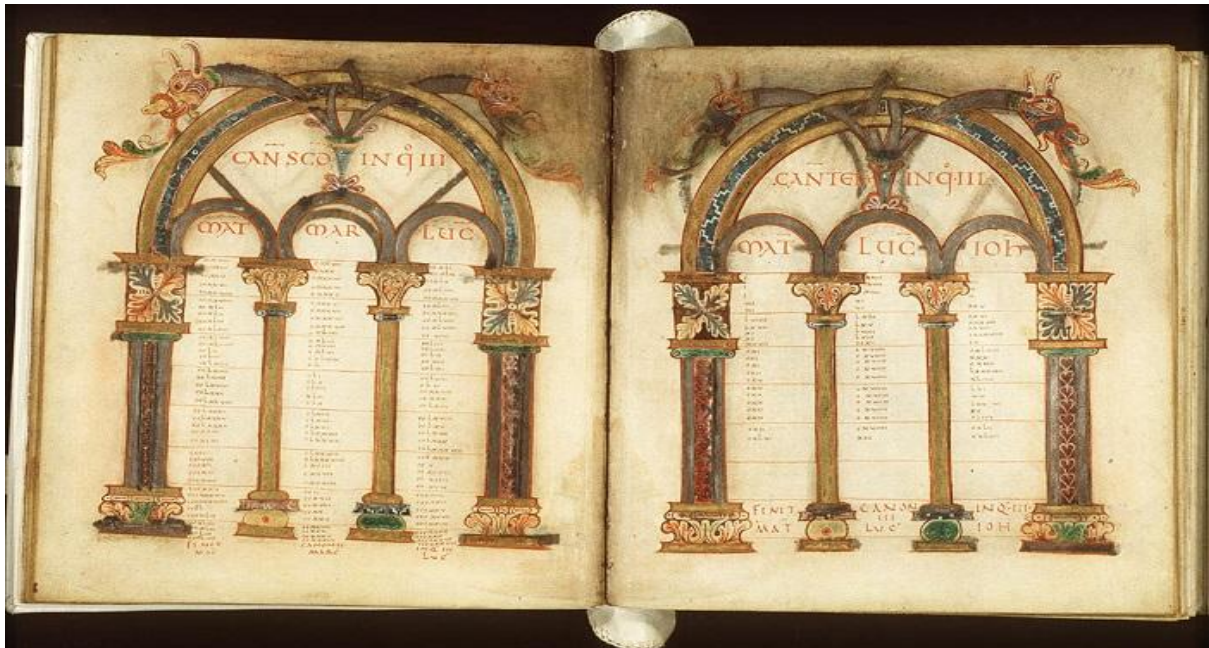

Ευσέβιος, επίσκοπος Καισαρείας: Ο πατέρας της Εκκλησιαστικής Ιστορίας.

Γράφει ο Μάριος Νοβακόπουλος, διεθνολόγος – μεταπτυχιακός φοιτητής
Βυζαντινής ιστορίας.

Κατά την διάρκεια μεταβάσεων από την μία εποχή στην άλλη, πολλές φορές αναδεικνύονται προσωπικότητες που ενσαρκώνουν την αλλαγή, γεφυρώνουν το χάσμα ή ανοίγουν νέους δρόμους στην πολιτική, την φιλοσοφία, την επιστήμη κ.ο.κ. Αυτοί οι άνθρωποι προσλαμβάνουν την γνώση και πρακτική των προκατόχων τους και γίνονται τα νέα πρότυπα για το μέλλον, ως συνεχιστές και καινοτόμοι. Στην ιστορία είδαμε τον Ηρόδοτο να δημιουργεί τον κλάδο, προχωρώντας πέρα από την σφαίρα του μύθου και της προφορικής παραδόσεως. Στην συνέχεια ο Θουκυδίδης γίνεται ο πρώτος «επιστήμων» ιστορικός, ο οποίος εξετάζει τα γεγονότα κριτικά, συλλέγει και αξιολογεί πηγές και προσπαθεί να ερμηνεύσει και να αιτιολογήσει τα γεγονότα. Στην μετάβαση λοιπόν από τον κλασσικό στον χριστιανικό κόσμο επρόκειτο να γεννηθεί ένα νέο είδος ιστοριογραφίας, το οποίο πλέον προσανατόλιζε το χρονικό της ανθρωπίνου υπάρξεως προς την ζωή και το έργο του Ιησού Χριστού.

Ο βίος του ανδρός.

Εκεί εμφανίζεται ο Ευσέβιος, ο «χριστιανός Ηρόδοτος», πατέρας της εκκλησιαστικής ιστορίας. Γεννήθηκε περί το 263 στην Καισάρεια, ρωμαϊκή πόλη της Παλαιστίνης. Δεν υπάρχουν στοιχεία για την οικογένεια ή τα πρώτα χρόνια του Ευσεβίου. Είναι πάντως γνωστό ότι συνδέθηκε

στενά με τον λόγιο και πρεσβύτερο Πάμφιλο, όντας δούλος ή συγγενής του. Ο Πάμφιλος υπήρξε ο δάσκαλος και μέντορας του, για τον οποίο θα έτρεφε αγάπη και σεβασμό καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του. Αξιοποιώντας την διάσημη βιβλιοθήκη της Καισαρείας αλλά και την διδασκαλία του Παμφίλου, ο Ευσέβιος έγινε γνώστης της αλεξανδρινής φιλολογίας, με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον χριστιανό θεολόγο Ωριγένη. Την περίοδο 303 με 311 όμως ξέσπασε ο μεγάλος διωγμός του Διοκλητιανού και του Μαξιμίνου, οπότε ο Πάμφιλος φυλακίστηκε και μαρτύρησε στα χέρια των δεσμοτών του. Ο Ευσέβιος, που αρχικά είχε διαφύγει από την πόλη, συμπαραστάθηκε στον δάσκαλο του και πέρασε ένα διάστημα μαζί του στην φυλακή. Στη συνέχεια κατέφυγε στην Τύρο και την Αίγυπτο, όπου ξανά φυλακίστηκε. Με το τέλος των διωγμών ο Ευσέβιος, που φαίνεται πως ήδη είχε χειροτονηθεί κληρικός, ανήλθε στον επισκοπικό χρόνο της γενέτειρας του (313/4).

Από εκείνο το σημείο αρχίζει η εμπλοκή του Ευσεβίου στον χώρο της υψηλής εκκλησιαστικής πολιτικής και η επαφή του με τον Μέγα Κωνσταντίνο, τον οποίο θα υπηρετήσει πιστά ως το τέλος. Το 325, στην Α΄ Οικουμενική Σύνοδο της Νικαίας, λειτούργησε ως σύμβουλος του αυτοκράτορος (ο οποίος τότε ακόμη ανήκε στην θρησκεία του Ανικήτου Ηλίου και προέδρευε της συνόδου ως «επίσκοπος των έξω») και μαζί με τους υπολοίπους πατέρες ψήφισε την καταδίκη των απόψεων του Αρείου. Παρ' όλα αυτά ο Ευσέβιος τήρησε μετριοπαθή στάση στο χριστολογικό πρόβλημα, θεωρώντας τις διαφωνίες αρειανιστών και ορθοδόξων «περί μικρών και λίαν ελαχίστων», ενώ στην πορεία φάνηκε μάλλον προσκείμενος στους πρώτους. Ήταν οπαδός της διατυπώσεως στο Σύμβολον της Πίστεως του Υιού ως «ομοιουσίου τω Πατρί», δηλαδή με όμοια αλλά όχι ίδια φύση (αντίθετα με το «ομοούσιο» που πρέσβευαν οι ορθόδοξοι, αντιτείνοντας την απόλυτη ταύτιση της ουσίας Πατρός και Υιού). Η συναίνεση του στην καταδίκη του Αρείου το 325 αποδίδεται στην υπακοή του στον αυτοκράτορα, καθώς αργότερα συμμετείχε σε άλλες συνόδους που καταδίκασαν ορθοδόξους. Τούτη η αστάθεια του έκανε γνωστό ως «δίγλωσσο», ενώ ο Μέγας Φώτιος σημειώνει πως «περί μέντοι γε της Αρειανής αιρέσεως ουδέν σαφές απαγγέλει». Ο Ευσέβιος θα συνθέσει και θα εκφωνήσει τον εορταστικό λόγο για τα τριάντα έτη της βασιλείας του Κωνσταντίνου και τον επιτάφιο του, ενώ σύμφωνα με την επικρατέστερη εκδοχή τον βάπτισε χριστιανό λίγο πριν τον θάνατο του το 337. Απεβίωσε το 340.

Το ιστορικό του έργου.

Το συγγραφικό έργο του Ευσεβίου είναι σημαντικό τόσο για την ουσία του όσο και για την επιρροή του. Συνιστά μία από τις πρώτες απόπειρες χριστιανικής ιστοριογραφίας, όπου τα διάφορα γεγονότα του κόσμου των ανθρώπων συντίθενται και ερμηνεύονται με βασικά σημεία αναφοράς την γέννηση, σταύρωση και ανάσταση του Χριστού, με το βλέμμα στραμμένο προς τα έσχατα και το νου στην αναζήτηση του πως ενεργεί ο Θεός στην ιστορία. Παρά την επαμφοτερίζουσα έως αιρετική θέση του Ευσεβίου (την οποία σίγουρα δεν βοήθησε ο θαυμασμός του για τον Ωριγένη, ο οποίος μερικούς αιώνες μετά καταδικάστηκε από την Εκκλησία), το έργο του γνώρισε τεράστια διάδοση, μεταφραζόμενο στα λατινικά, τα συριακά και τα αρμενικά.

Πρώτο ιστορικό σύγγραμμα του Ευσεβίου υπήρξαν «Χρονικοί κανόνες, ήτοι Επιτομή Παντοδαπής Ιστορίας Ελλήνων τε και Βαρβάρων». Το έργο χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος (χρονικών) εκτίθεται η ιστορία των πολιτισμών του αρχαίου κόσμου, Ελλήνων, Ρωμαίων, Χαλδαίων (Βαβυλωνίων), Ασσυρίων, Αιγυπτίων και Εβραίων. Αντίθετα με τις μεταγενέστερες «χρονογραφίες», ο Ευσέβιος δεν ξεκινά την διήγηση από κτίσεως κόσμους αλλά από την γέννηση του Αβραάμ, την οποία προσδιόριζε περί το 2016/15 π.Χ. Το έργο του όμως αποτελεί το πρώτο παγκόσμιο χριστιανικό χρονικό. Στο δεύτερο μέρος παρατίθενται συγκριτικοί, παράλληλοι πίνακες (χρονικοί κανόνες) όπου συγχρονίζονται τα γεγονότα της αρχαίας ιστορίας με εκείνα της Παλαιάς Διαθήκης. Τα σχόλια στο δεύτερο μέρος αποτελούν την «επιτομή». Πηγές του έχει, πέρα από την Αγία Γραφή, διάφορους Έλληνες ιστορικούς. Διακρίνεται από κριτικό πνεύμα και ενώ το έργο του είναι απολογητικό, με στόχο την ανάδειξη της υπεροχής της βιβλικής παραδόσεως, δεν εκφέρει χλιαστικές απόψεις. Την ανθρώπινη ιστορία ο Ευσέβιος χωρίζει σε πέντε περιόδους: α) από τον Αβραάμ ως την άλωση της Τροίας, β) από την Τροία μέχρι την πρώτη Ολυμπιάδα, γ) από την πρώτη Ολυμπιάδα μέχρι το δεύτερο έτος της βασιλείας του Δαρείου, βασιλέως των Περσών, δ) από τον Δαρείο ως την σταύρωση του Χριστού και ε) από την ανάσταση μέχρι την εποχή του.

Πιο γνωστό όμως είναι το επόμενο πόνημα του Ευσεβίου, το οποίο αποτελεί συμπλήρωση και εξειδίκευση του πρώτου. Η «Εκκλησιαστική Ιστορία» πραγματεύεται την πορεία της Εκκλησίας από την γέννηση της

μέχρι τον 4ο αιώνα. Η διήγηση ξεκινά από την αποστολική περίοδο και τις πρώτες χριστιανικές κοινότητες, περνά στον αγώνα κατά των αιρέσεων, του διωγμούς και καταλήγει στην καθιέρωση της ανεξίθρησκίας από τον Μέγα Κωνσταντίνο. Το έργο αρχικά εκδόθηκε σε 8 βιβλία το 314, ενώ ως το 324 προστέθηκαν άλλα δύο. Ο Ευσέβιος περιγράφει την ιστορία ως τόπο δράσεως του θείου Λόγου και τις θείας προνοίας, με στόχο την σωτηρία του κόσμου δια της ενανθρωπίσεως του Ιησού Χριστού και την ανάπτυξη της Εκκλησίας έναντι του πολυθεϊσμού. Ιδιαίτερος αίμος αποδίδεται στον Κωνσταντίνο, ο οποίος οδηγήθηκε από τον Θεό στη νίκη για να λυτρώσει την Εκκλησία από τους διωγμούς. Στην «Εκκλησιαστική Ιστορία» και τις ομιλίες του για τον Κωνσταντίνο αποτυπώνεται η πολιτική θεολογία του Ευσεβίου, μία επί το χριστιανικότερον προσαρμογή της ρωμαϊκής αυτοκρατορικής ιδεολογίας. Ο αυτοκράτορας ως ισαπόστολος και «ζώσα εικών Χριστού», η ιδέα του Ρωμαϊκού κράτους ως ευλογημένου και ακαταλύτου, η αρχή «ένας Θεός στους ουρανοί, ένας βασιλεύς στη Γη», όλα προκύπτουν άμεσα ή έμμεσα από τον Ευσέβιο. Αυτή η «δεσποτική» αντίληψη της αυτοκρατορίας και του αυτοκράτορος μάλιστα υπερεκτιμήθηκε στο μέλλον, κάνοντας ακόμη και σήμερα τους περισσότερους να παραβλέπουν τα υπόλοιπα πολιτειακά χαρακτηριστικά της Ανατολικής Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Πάντως δεν είναι ακόμη βέβαιο αν ο Ευσέβιος επεξέτεινε αυτές τις ιδιότητες σε κάθε χριστιανό αυτοκράτορα ή αν απευθυνόταν μόνον στον αφέντη του Κωνσταντίνο.

ΠΗΓΕΣ.

Απόστολος Καρποζήλος, «Βυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι», τ. Α', σελ. 57-64

Εγκυκλοπαίδεια ΔΟΜΗ 1973

Πηγή : www.antibaro.gr/article